

НАРОДНО СЪБРАНИЕ		
Вх. №	054 - 00 - 1	
Дата	09 / 01 2020 г.	

ДО
Г-ЖА ЦВЕТА КАРАЯНЧЕВА
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА 44-ТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

2 ОСВ

06

КЗХ
КВНОШГ

14.01.2020

КОПИЕ:

КОМИСИЯ ПО ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ

КОМИСИЯ ПО ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

КОМИСИЯ ПО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО С НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИТЕ
ОРГАНИЗАЦИИ И ЖАЛБИТЕ НА ГРАЖДАНИТЕ

Относно: Становище от Български ветеринарен съюз по повод Законопроект за изменение и допълнение на Закона за ветеринарномедицинската дейност, вх. № 954-01-70/13.09.2019 г.

УВАЖАЕМА ГОСПОЖО ПРЕДСЕДАТЕЛ,

В качеството си на вносител на Законопроект за изменение и допълнение на Закона за ветеринарномедицинската дейност (ЗИД на ЗВМД), вх. № 954-01-70/13.09.2019 г., представям на Вашето внимание Експертно становище по повод практиките за отглеждане на животни във ферми за ценни кожи, изготвено от **Български ветеринарен съюз**. Становището е подготвено във връзка с посочения ЗИД на ЗВМД.

Българският ветеринарен съюз е съсловна организация на ветеринарните лекари в Република България, учреден съгласно националното законодателство и обединяващ всички практикуващи професията „ветеринарен лекар“ в страната.

Една от задачите на съюза е да участва в решаването на екологични проблеми и да гарантира хуманното отношение към животните.

Ветеринарните лекари, особено практикуващите, са най-компетентните лица по въпросите за здравето и благосъстоянието на животните, както и за хуманното отношение към тях. Ето защо считам, че позицията на обединяващата ги организация, по повод внесения законопроект, би била от съществено значение за неговото обективно разглеждане.

Моля, посоченото становище да бъде приобщено към подадените до момента становища по проекта, да бъде предоставено на водещата и участващи комисии, както и да бъде публикувано на страницата на Народното събрание.

Приложение, съгласно текста.

С уважение,

Михаил Христов

Народен представител в 44-то Народно Събрание

Изх. № 081/20.12.2019 г.

ЕКСПЕРТНО СТАНОВИЩЕ
ОТНОСНО ПРАКТИКИТЕ ЗА ОТГЛЕЖДАНЕ НА ЖИВОТНИ ВЪВ ФЕРМИ ЗА
ЦЕННИ КОЖИ

2019 г.

Изготвено от Българския ветеринарен съюз и ветеринарни лекари, практикуващи в
Република България

Въведение

Законът за защита на животните (ЗЗЖ) влезе в сила в Република България през 2008 г. С него се въведе забраната за използване на диви животни в циркове, (считано от 31.01.2008 г.), но остават значителни притеснения за благосъстоянието на дивите животни, отглеждани във ферми за добив на ценни кожи.

Българският ветеринарен съюз и ветеринарните специалисти в Република България по-специално сме загрижени за благосъстоянието на дивите животни, отглеждани във ферми заради тяхната ценна кожа.

По данни на Министерството на земеделието и храните, в страната за добив на ценни кожи се отглеждат само норки от вида Американска норка (*Neovison vison*). Българската агенция по безопасност на храните поддържа публичен регистър на обектите, където се отглежда пернат и космат дивеч, като съгласно него към 2019 г. в страната функционират три обекта, предназначени за отглеждане на норки. Единият е край село Чарган, гр. Ямбол с капацитет 1000 норки и техните приплоди. Другият се намира край село Маджерито, град Стара Загора – с регистриран капацитет от 128 576 животни. И третият е регистриран на територията на Тракийски университет – гр. Стара Загора с 18 бр. норки.

В настоящия момент в Народното събрание на Република България има внесен законопроект¹ за забрана за отглеждането, развъждането и умъртвяването на животни с цел добив на ценни кожи.

Благосъстоянието на животните, интензивно отглеждани заради тяхната ценна кожа, винаги е било повод за притеснения в обществото. Общественият натиск в последните години доведе до това, че множество световно известни модни марки изключиха естествените кожи с косъм от своите колекции.

Пълна забрана за отглеждане на животни за ценни кожи в Европейския съюз (ЕС) са въвели: **Великобритания** (през 2000 г., в сила от 2003 г.), **Австрия** (от 2004 г.), **Холандия** (от 1995 г. за лисици, от 1997 г. за чинчили, забраната за норки ще влезе в

¹ Закон за изменение и допълнение на Закона за ветеринарномедицинската дейност № 954-01-70, внесен от н. пр. Михаил Христов и група народни представители, постъпил на 13.09.2019 г.
<https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/157150/>

сила през 2024 г.), Словения (в сила от 2015 г.), Хърватия (в сила от 2017 г.) и Чехия (в сила от 2019 г.), Люксембург и Белгия (последните 17 ферми за норки във Фландрия ще бъдат закрити през 2023 г.). В Унгария са разрешени само фермите за чинчили и зайци. В Испания предстои фермите за норки да бъдат затворени. В Дания е въведена частична забрана от 2009 г. за лисици (в сила от 2017 г., а за тези, чиито това е основен източник на средства от 2023 г.).

Извън ЕС, забрана за отглеждане на животни за ценните им кожи е въведена в Сърбия, Босна и Херцеговина и Северна Македония, а в Норвегия – забраната за отглеждане на лисици и норки е договорена през 2018 г. с влизане в сила от 2025 г.

В Германия и Швейцария са въведени много завишени изисквания за отглеждане на животните, което води до високи разходи и съответно обезсмисля този вид стопанска дейност. Така, въпреки че в Германия новите изисквания за хуманно отношение към животните влизат в сила през 2022 г., още през април 2019 г. е затворила последната останала ферма за ценни кожи.

В Япония последната ферма за ценни кожи е закрыта през 2016 г.

С настоящото становище, като представители на ветеринарното съсловие, изразяваме категорична позиция, че отглеждането на норки и други диви животни във фермите, причинява страдание на животните и показва нехуманно отношение към тях. Отглеждането на американска норка в животновъдни обекти създава сериозни рискове за благосъстоянието на тези животни, които няма как да бъдат преодоленни.

Мотивите, които обосновават посочената позиция са следните:

Основен проблем по отношение на благосъстоянието на тези животни е, че те са диви животни и не са опитомени/одомашнени – изпитват силен страх от хората и не могат да се приспособят към живот във ферми. Основните биологични и видово специфични потребности (социално поведение – индивидуален живот, нужда от ловуване, копаене на леговище и плуване, нужда от движение и проучвателни дейности – индивидуалната територия на едно животно в природата е няколко километра) на тези диви животни във фермите не могат да бъдат задоволени, като това води до поведенчески проблеми и заболявания: стереотипното поведение, живот в постоянен страх от хора, свързани със стреса заболявания като стомашни язви, хапане на козината, умъртвяване на поколенията и самонаранявания – в някои ферми достига до 60%.

Резултатите от международните научни изследвания в областта на хуманното отношение към животните потвърждават, че **стандартните клетки**, които в момента се произвеждат и ползват във фермите за животни с ценни кожи не отговарят на основните нужди на животните. – „Тъй като в сегашните системи за отглеждане на животни с ценни кожи не са задоволени всички биологични потребности на животните, тези системи трябва да се заменят възможно най-скоро с нови системи, които са по-добре адаптирани към биологичните характеристики на животните“².

Сравнение между живеещите на свобода и отглежданите във ферми норки

Разликите между норките, живеещи на свобода и норките във фермите са обобщени в Таблица 1 по-долу.

Таблица 1 – Разлики между норки, живеещи на свобода и норки във ферми

² Европейският кодекс за практика на Асоциацията на фермерите, добиващи ценни кожи посочва (European Fur Breeders' Association)

Норки на свобода	Норки във ферма
<ul style="list-style-type: none"> • Както мъжките, така и женските, са самостоятелно живеещи индивиди, не се събират в семейства или групи, с изключение на размножителния период за кратко време 	<ul style="list-style-type: none"> • Живеят много нагъсто и не могат да избегнат социалния контакт и присъствието на другите индивиди, което води до стрес и развитие на агресия
<ul style="list-style-type: none"> • Територията им варира между 1 и 3 кв. км 	<ul style="list-style-type: none"> • Изкарват целия си живот в телени клетки, наредени една до/върху друга, с обичайните размери за две животни от 0,225 кв. м.
<ul style="list-style-type: none"> • Полу-водни, обичат да плуват и да се гмуркат, да ловуват и да копаят 	<ul style="list-style-type: none"> • Не могат да тичат, плуват, да се гмуркат или да ловуват и така са ограничени да изразяват естественото им видово специфично поведение
<ul style="list-style-type: none"> • В естествена среда не се развива стереотипно поведение 	<ul style="list-style-type: none"> • Невъзможността да плуват води до стрес, подобен на ограничаването от храна (Mason et al, 2001); • Редовно страдат от сериозни наранявания, автоагресия, агресия към другите норки, умъртвяване на поколенията и други заболявания, свързани със стреса; • Често се наблюдава стереотипно поведение – в някои ферми до 60% от животните.

Отглеждане на диви животни във ферми

Като се имат предвид биологичните и етологични потребности на животните, отглеждани за ценни кожи, като имаме предвид и международните практики и опит, Българският ветеринарен съюз и ветеринарните специалисти в Република България изразяваме позицията, че задоволяване на тези потребности и осъществимостта на отглеждане на тези животни при запазване на тяхното благосъстояние във фермите за ценни кожи е невъзможно. Отбелязваме с тревога, че в българското законодателство разписаните изисквания са твърде общи и остават пожелателни и липсват конкретни изисквания за осигуряване на благосъстоянието по време на живота на животното.

В международен план бяха направени редица усилия в опит да се въведат изисквания във фермите, които да подобрят благосъстоянието на животните. Асоциацията на европейските ферми за кожи – EFBA, през 2009 г. се опита да въведе в практиката някои препоръки (протоколи) за подобряване здравето и благосъстоянието на норките във фермите за кожи, а именно:

a) Въвеждане веднага на програмата за оценка *WelFur*³ -
(<http://www.fureurope.eu/fur-policies/welfur/>)

b) Създаване на набор от задължителни стандарти за добро състояние, които да включват правилно настаняване и обслужване;

³ Проектът *WelFur* беше развит от самата индустрия за добив на кожи (Асоциацията на европейските ферми за кожи – EFBA) през 2009 г. за оценка на доброто състояние на норките и лисиците във фермите. Тези протоколи бяха публикувани през 2015 г. и разпространени за преглед в 10 европейски страни. Беше планирано цялостното им въвеждане през 2016 г.

- Използват сложна система за оценяване с точки, като комбинират различни мерки за благосъстояние в една категория, която да показва общото ниво на благосъстояние – този метод позволява високия брой точки в една област да прикрива *сериозни пропуски* в други;
- Не взимат под внимание обществената загриженост и *оценяват доброто състояние на животните само до нивото на съществуващите практики*;
- Ще бъдат подвеждащи, ако се използват като основа на система за оценка и категоризация.

Нашето мнение е, че подобни програми не могат да преодолеят съществуващите проблеми при отглеждане на животни във ферми за кожи и само биха затвърдили статуквото, като продължат да допускат влошено състояние и страдание на животните.

В допълнение се позоваваме на съществуващата законодателна рамка в ЕС, чиито изисквания на практика не могат да бъдат постигнати, освен чрез забрана на фермите за кожи. Съгласно Директива 98/58/ЕС⁶ - *никое животно не трябва да бъде държано във ферма, освен ако на база генотип или фенотип може с основание да се очаква, че то може да бъде държано без пагубни ефекти за неговото здраве и добро състояние.*

Конкретните текстове от Приложението към Директива 98/58/ЕС, относими към принципните ограничения за отглеждане на животни във ферми, са както следва:

„7. Свободата на движение на всяко животно, с оглед неговия вид и в съответствие с установената практика и научните познания, не трябва да бъде ограничавана по такъв начин, че да предизвика ненужно страдание или нараняване. Когато едно животно бива непрекъснато или редовно завързвано или затваряно, на него трябва да му се предостави подходящо пространство за задоволяване на физиологичните му и етологични нужди, в съответствие с установената практика и научните познания.

20. Не трябва да бъдат практикувани естествено или изкуствено развъждане или процедури по развъждане, които предизвикат или за които съществува вероятност да предизвикат страдание или нараняване на което и да е от съответните животни.

Настоящата разпоредба не възпрепятства използването на определени процедури, за които е вероятно да предизвикат минимално или моментно страдание или нараняване, или които биха могли да доведат до необходимост от интервенции, които обаче не биха предизвикали трайно нараняване, в случай че тези процедури са разрешени по силата на националните разпоредби.

21. *Никое животно не трябва да бъде отглеждано за селскостопански цели, освен ако не може разумно да се очаква въз основа на неговия генотип или фенотип, че животното може да бъде отглеждано, без това да оказва увреждащо влияние за неговото здраве или добро състояние.*“

Видно от изложеното, европейската законодателна рамка е поставила ясни и точни изисквания за допустимо и хуманно отглеждане на животните, които изисквания очевидно не се спазват във фермите за ценни кожи, доколкото нито едно от горепосочените условия не е налице по отношение на отглежданите животни.

⁶ Директива 98/58/ЕО на Съвета от 20 юли 1998 година относно защитата на животни, отглеждани за селскостопански цели (ОВ L 221, 8.8.1998г.); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:31998L0058&from=BG>

В допълнение Препоръката на Съвета на Европа⁷ относно животните във ферми за кожи постановява:

„Никое животно не трябва да бъде държано заради кожата му, ако: а) изискванията на тази препоръка не могат да бъдат изпълнени или б) животното принадлежи към вид, който дори и да са изпълнени изискванията не може да се адаптира към живота в плен без проблеми в състоянието си.“

Според ЗЗЖ (чл. 7, ал. 2, т. 9), за жестокост към животните се счита - ограничаване на свободното движение на животните, което им причиняват болка, страдание, увреждане или стрес. Разпоредбата на чл. 17, ал. 1, въвежда правилото, че движението на животните не може да бъде ограничавано по начин, който им причинява болка, страдание или силен страх. Съгласно ал. 2 на същата разпоредба, в помещенията за отглеждане на животни **собственикът осигурява място, съответстващо на техните физиологични и поведенчески особености, и пространство за движение и почивка.**

В действащото национално законодателство са приети основните принципи и забрани, залегнали в европейската законодателна рамка за допустими методи на отглеждане на животни. Същевременно тези основни принципи остават в голяма степен на хартия, като се допуска съществуване на животновъдни обекти, които категорично прилагат нехуманни практики и засягат съществено благосъстоянието на диви по природа животни.

Заклучение

Българският ветеринарен съюз и ветеринарните специалисти в Република България, изразяваме категоричното си мнение, че отглеждането на норки във ферми причинява страдание на животните и показва нехуманно отношение към тях.

Като се позоваваме на наличните научни резултати, както и на собствената си професионална практика и опит, заключаваме, че стандартите на *WelFur*, както и други подобни опити за въвеждане на стандарти във фермите за кожи, не могат да преодолеят възникването на тежки проблеми с благосъстоянието на животните, каквито са сериозните наранявания, стереотипното поведение и свързаните със стреса заболявания. В допълнение, предвид природата на тези животни и условията във фермите, в които те са отглеждани, на практика няма такива стандарти или режим на инспекции, които да осигурят благосъстоянието им да предотвратят регулярното възникване на тежки поведенчески проблеми и самонаранявания. Фермите за отглеждане на животни с ценни кожи не могат да осигурят петте свободи на норките⁸, които са критерий за базисен минимум, изискуем за нормалното състояние на отглежданите от човека животни, по-специално във връзка с нуждата да изразяват нормалното си видово специфично поведение.

Въз основа на концепцията за петте свободи, които определят благосъстоянието на животното, включвайки неговите физически и емоционални състояния, как се справя с околната среда и вземайки предвид човешкия опит и етика за оценка на хуманното отношение към животните чрез наблюдение и интерпретация на поведението и здравословното състояние на животното, относно дивите животни във ферми,

⁷ https://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/biological_safety_and_use_of_animals/farming/Rec%20fur%20animals%20E%201999.asp#TopOfPage

⁸ Five freedoms, Second Report on Priorities for Research and Development in Farm Animal Welfare. Department of Environment, Food and Rural Affairs, Farm Animal Welfare Council (FAWC); London, UK: 1993. Farm Animal Welfare Committee (FAWC);

изглежда, че фермите за кожи се провалят във всички тях и водят до страдание на животните, което не може да бъде предотвратено.

Относно етичната страна проблема, отбелязваме факта, че във Великобритания, забраната за отглеждане на животни за кожи през 2000 г. е аргументирана с „обществения морал“. Направено е заключението, че жестокото отношение към животните е свързано с други форми на насилие в обществото, особено насилие над жени и деца. Тогава водещи специалисти по етика подкрепят законодателството, като изтъкват, че „хората извличат изгоди от това да живеят в общество, в което жестокостта активно се възпира и се наказва от закона“. Вярваме, че пътят на България е в развитието на екологично, социално устойчиво и справедливо общество, където икономиката може да процъфтява в рамките на природните ресурси и принципите на биоикономиката⁹, като се възпитава морал, етични ценности и уважение към живота и природата.

Вземайки предвид всичко гореизложено, както и обществената значимост¹⁰ на проблема с отглеждането на животни с ценни кожи във ферми, смятаме, че единственото морално решение е забраната им, което би било в полза за обществото, околната среда, здравето на животните и хората и хуманното отношение към животните.

Заклучение

Като следствие от всичко гореизложено, Българският ветеринарен съюз и ветеринарните специалисти в Република България, препоръчваме да се въведе забрана за отглеждането на норки и други подобни диви животни във ферми за производство на ценни кожи на територията на страната.

Научна литература:

- European Commission Health & Consumer Protection Directorate-General, Directorate C - Scientific Opinions; Scientific Committee on Animal Health and Animal Welfare - Report on the welfare of animals kept for fur production adopted 12-13.12.2001;
https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/sci-com_scah_out67_en.pdf
- Научно становище за оценка на риска чрез анализ на информация, свързана с отглеждането на американска норка за ценни кожи в животновъдни обекти на територията на Р. България; (Proff. Georgiev and all, 2017); Център за оценка на риска по хранителната верига към Министерство на земеделието, храните и горите (http://corhv.government.bg/?cat=71&news_id=189)
- Mason, Cooper & Clareborough (2001) Frustrations in fur-farmed mink. Nature 410: 35-36; <http://eprints.lincoln.ac.uk/516/>; <https://www.nature.com/articles/35065157>; <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11242031>
- Pickett, H. & Harris, S. (2015). The case against fur farming: A scientific review of animal welfare standards and 'WelFur'. A Report for Respect for Animals.

⁹ Биоикономика е науката, определяща прагът на социоекономическа активност, за който една биологична система може ефективно да бъде използвана, без да се разрушат условията за нейната регенерация и следователно нейната способност да устоява на въздействията на човека (устойчивост на околната среда).

¹⁰ Национална гражданска инициатива с подписка от над 51 хиляди граждани, внесени в Народното Събрание на РБ, с искане за забрана на фермите за ценни кожи – 22.06.2018 г.

Адрес за кореспонденция: 1504 София, бул. Васил Левски № 106; e-mail: bvsbg@abv.bg

- Five freedoms, Second Report on Priorities for Research and Development in Farm Animal Welfare. Department of Environment, Food and Rural Affairs, Farm Animal Welfare Council (FAWC); London, UK: 1993. Farm Animal Welfare Committee (FAWC)

С уважение:

Дата: 20.12.2019г.

Д-р Трифон Цветков

Председател на НС на БВС